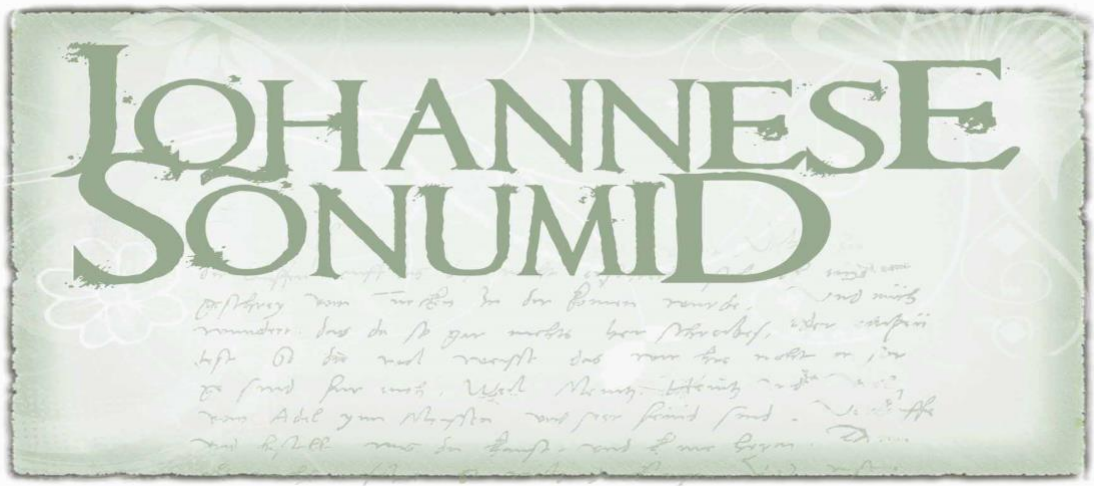

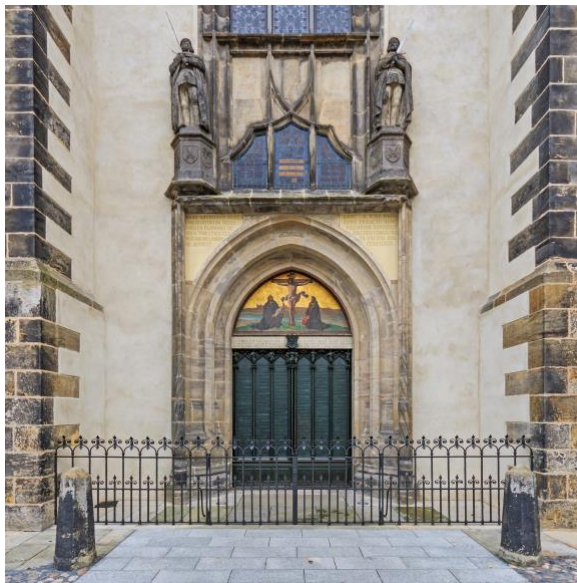

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus OKTOOBER 2026

KUU JUHTSALM JA PALVE

Issand ütleb: kes usub, see ei tunne rahutust. Js 28:16

Jumal, meie Isa, Sina oled rahu allikas,
kui heitleme oma südamesse kogunenud ja meid ümbritseva rahutuse keskel.
Kingi meile tasakaalukat ja kannatlikku meelt, et suudaksime vahet teha, mis on meie
võimuses ja mis mitte. Anna meile usaldavat julgust Sinule lootes kanda hoolt selle eest,
mille oled meie kätte usaldanud, ja jätta Sinu hoolde see,
millega inimene hakkama saama ei pea.
Sulle olgu kiitus ja au igavesest ajast igavesti! Aamen.

31. oktoobril pühitsetakse reformatsiooni
aastapäeva. Pildil Wittenbergi lossikiriku uks, kuhu
Martin Luther oma 95 vaidlusteesi 1517. a naelutas.
Nüüd on see ettevaatuse mõttes raudaiaga piiratud.

Foto internetist

JUHTKIRI

Sügise ilusam osa on kätte jõudnud ning loodus hakkab näitama üha kirevamat palet. Päevad on veel parajalt soojad, kuid öösiti võib paiguti tunda tulekule sätтива talve kerget näpistust. Varsti on hommikuti loikudel jääkirme ning lehtpuud poetavad maha koltunuks muutunud suverüü. Ainult tammed kannavad kangekaelselt poole kevadeni eelmise suve krõbisevat kuube, justkui noorusliku roheluse uljast mälestust.

Oktoobrit on hakatud nimetama viinakuuks. Varasemal ajal hüüti seda ka rehekuuks, kuid kui omal ajal mõisates oktoobris viinapõletamisega tegeldi, sai kuu endale alkohoolse varjundi. Oktoobri rahvapärased nimetused on ka kooljakuu, hingekuu, kosjakuu, kolletamiskuu, lehelanguskuu ehk lehevarisemiskuu, porikuu, roojakuu, orjakuu (teotööliste öise rehepeksuaja järgi), sügisekuu ja simunakuu. Viimane siis 28. oktoobril oleva simunapäeva ehk apostlite Siimona ja Juuda päeva järgi.

EELK kalendris on aga oktoober rikas mitme olulise püha ning mälestuspäeva poolest.

5. oktoobril meenutame peapiiskop Alfred Toomingat, kes lahkus 1977. a.

11. oktoobril (oktoobri teine pühapäev) peame lõikustänapüha, mis on Piiblis nimetatud pühadest vanim.

18. oktoobril on evangelist Luuka päev.

20. oktoobril meenutame Eestist pärit misjonäride Julius Oviri ja Karl Segebrocki märtrisurma Ida-Aafrikas 1896. a.

21. oktoobril meenutame peapiiskop Johan Kõppu, kes suri paguluses 1970. a.

23. oktoobril meenutame peapiiskop Edgar Harki, kes suri 1986. a.

29. oktoobril meenutame organisti ja heliloojat Rudolf Tobiast, kes suri 1918. a.

31. oktoobril on 1517. a Martin Lutheri algatatud reformatsiooni aastapäev.

Teie ees olevast lehenumbriist saab infot meie koguduses algaval kuul toimuvast. Ühtlasi meenutame, mis septembris tehtud, kus käidud ja kellega kohtutud.

Head lugemist ja kohtumiseni kirikus!

Mart Salumäe
koguduse õpetaja

SISUKORD

KOGUDUSE OKTOOBRIKUU TEGEVUSKAVA	3
ALGAB SÜGISENE LEERIKURSUS	4
LÄÄNEMAA LOOD JA MAITSED JAANI KIRIKUS	4
PIIBEL KÖÖGIS ALUSTAS UUT HOOAEGA	5
MUUSIKA ÜHENDAB KODULINNAGA	6
NAUMBURGI PASTOR: „MA EI PEA JEESUSE NIMEL JALGPALLI MÄNGIMA”	7
RÄÄKIDES SURMAST, MÕTLEME ELUST	8
EHTE TÄNAVA MAJA RENOVEERIMISTÖÖD	10
KUULAMISSOOVITUS	10
FOTOMEENUTUSI SEPTEMBRIST	11
SÜNNIPÄEVAD OKTOOBRI	16
EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS	17
TOIMETUS	17

KOGUDUSE OKTOOBRIKUU TEGEVUSKAVA

- N, 1. okt** kl 18 segakoori lauluproov (Jaani saal).
R, 2. okt kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Mart Salumäe (Jaani kirik);
kl 17.30–19.30 maailmakoristuspäeva talgud Haapsalu vanal kalmistul.
Registreerimine: Lia 5303 9835. Talgulistele tee ja saiakesed.
- P, 4. okt** kl 10 leerikooli esimene kogunemine (toomkirik);
kl 11 jumalateenistus armulauaga. 19. pühapäev pärast nelipüha. Teema:
„Suurim käsk”. Teenivad õpetaja Mart Salumäe ja Kalle Jätsa. Organist Lia
Salumäe (toomkirik).
- T, 6. okt** kl 18.30 toomkoori lauluproov (Jaani saal).
K, 7. okt kl 14 teetund, uue hooaja avamine (Jaani saal).
N, 8. okt kl 18 segakoori lauluproov (Jaani saal).
R, 9. okt kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Mart Salumäe (Jaani kirik).
L, 10. okt kl 12–15 Läänemaa toidunädala töötuba „Läänemaa lood ja maitsed
Haapsalu Jaani kirikus”. Osalustasu 10 € (tasumine kohapeal sularahas),
registreerimine kuni 5. oktoobrini haapsalu@eelk.ee (Jaani kirik);
kl 18 noortetund (Jaani maja).
- P, 11. okt** kl 11 lõikustänupüha jumalateenistus armulauaga. Teema: „Igapäevane
leib”. Teenivad õpetaja Mart Salumäe ja Teno Ilves, laulab toomkoor,
koorijuht Sirje Kaasik, organist Lia Salumäe (toomkirik).
- T, 13. okt** kl 18.30 toomkoori lauluproov (Jaani saal).
N, 15. okt kl 18 segakoori lauluproov (Jaani saal).
R, 16. okt kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Mart Salumäe (Jaani kirik).
- P, 18. okt** kl 11 jumalateenistus armulauaga. 21. pühapäev pärast nelipüha. Teema:
„Jeesuse saadikud”. Teenivad õpetaja Mart Salumäe ja Kalle Jätsa, jutlustab
dekaan Ralf Gebauer Saksamaalt Schmalkaldeni kirikuringkonnast, laulab
toomkoor, koorijuht Sirje Kaasik, organist Lia Salumäe (toomkirik);
kl 16 Piibel Köögis. Eelregistreerimine: Maria, 5358 3276. Piiblitunni peab
dekaan Ralf Gebauer (Jaani saal).
- T, 20. okt** kl 18.30 toomkoori lauluproov (Jaani saal).
N, 22. okt kl 18 segakoori lauluproov (Jaani saal).
R, 23. okt kl 9 hommikupalvus. Teenib Siim Kallas (Jaani kirik).
L, 24. okt kl 14–17 lastekiriku laupäev (Jaani kirik ja Jaani saal).
- P, 25. okt** kl 11 jumalateenistus armulauaga. 22. pühapäev pärast nelipüha. Teema:
„Usuvõitlus”. Teenivad emeriitpiiskop Tiit Salumäe ja diakon Tiina Kütt,
organist Lia Salumäe (toomkirik);
kl 12.45 palvus De la Gardie hooldekodus, teenib emeriitpiiskop Tiit
Salumäe.
- T, 27. okt** kl 18.30 toomkoori lauluproov (Jaani saal).
R, 30. okt kl 9 hommikupalvus. Teenib diakon Tiina Kütt (Jaani kirik).

ALGAB SÜGISENE LEERIKURSUS

Mis on elus päriselt oluline?

Mis saab pärast surma?

Mida tähendab usk?

Kas Piiblis on midagi kirjutatud ka tänapäeva inimesele?

Kas kõigile küsimustele on võimalik leida vastus?

Tahaksid teada? ... Tule Haapsalu toomkirikusse leerikursusele.

Eelteadmisi pole vaja. Piisab uudishimust.

Tule kuula, küsi, mõtle kaasa ja arutle elu, usu, väärtuste ja igaviku üle.

 Esimene kohtumine: 4. oktoobril kell 10 Haapsalu toomkirikus

 Järgmised kohtumised: kolmapäeviti kell 19–20, peamiselt Zoomis

 Leeripüha: 1. adventipühapäeval, 29. novembril

 Kursuse tasu: esimene liikmeannetus, soovitatavalt alates 50 eurost.

Lisainfo ja registreerimine: haapsalu@eelk.ee, 5346 7922 (õpetaja Mart Salumäe)

LÄÄNEMAA LOOD JA MAITSED JAANI KIRIKUS

Laupäeval, 10. oktoobril kell 12–15 ootame kõiki huvilisi Haapsalu Jaani kirikusse töötuppa „Läänemaa lood ja maitserännak Jaani kirikus“.

Lõikustänapühale eelneval päeval räägime vaimu- ja ihutoidust – tänust, pühalikkusest ja rõõmust, mis sünnib ühisest lauast ja koosolemisest. Valmistame koos kolmekäigulise lõuna raamatust „Piibel Köögis. Maitserännak Haapsalust Pühale Maale“: Saardu küla heeringamääre rukkileival, vaese mehe lihakaste värskel kartuliga ja ploomivaht. Kuulame Läänemaa lugusid ja muusikat.

Tule kaasa tegema, kuulama ja maitsuma! Osalustasu 10 € (tasumine kohapeal sularahas), registreerimine kuni 5. oktoobrini haapsalu@eelk.ee

PIIBEL KÖÖGIS ALUSTAS UUT HOOAEGA

19. septembril avasime meeleoluka koosviibimisega Piibel Köögis uue hooaja. Septembrist maini saame kord kuus Jaani majas kokku, et üheskoos Piiblit uurida, süüa valmistada ja lauaosaduses olla. Tänavu räägime Jeesuse tähendusrikastest „Mina olen“-ütlustest. Sissejuhatava piiblitunni pidas koguduse õpetaja Mart Salumäe.

*Piiblitunnis
Foto: Kristel Engman*

Kogu Piiblist leiab ligi 200 vastet märksõnale „mina olen“. Uues Testamendis on sääraseid lauseid üle poolesaja ja neist otseselt Jeesusele omistatud 30. Tuntumad on need, kus Jeesus ütleb enda kohta, et ta on hea Karjane, uks, eluleib, maailma valgus, viinapuu, tee, tõde ja elu.

Tähelepanuväärne on aga nende ütluste juures see, et „Ma olen“ on tegelikult ka Jumala nimi. Moosesele ütleb Jumal: „Ma olen see, kes ma olen!“ Ja ta jätkab: „Ütle Israeli lastele nõnda: „Ma olen“ on mind läkitanud teie juurde.“ 2Ms 3:14 Seega võime näha Jeesuse „Mina olen“ ütlustes ka ihulikuks saanud ilmutust Jumala olemusest. Nii toob Jeesus Jumala

olemuse sõnuleletamatu ülevuse vägagi maiselt arusaadavana meie endi käegakatsutavasse lähedusse.

Köögis valmisid sügiseselt lopsakad baklažaanilaevukesed bulguri ja värskesalatiga. Retsept pärineb Rootsi luteri kiriku noorte kokaraamatust. Lisasime sellele orienteerivad ainete kogused ja kutsume teid seda maitsvat rooga kodus järele proovima.

Järgmine Piibel Köögis kokkusaamine on pühapäeval, 18. oktoobril kl 16 Jaani saalis. Piiblitunni peab meie hea sõber, Schmalkaldeni kirikuringkonna dekaan Ralf Gebauer. Tõlgib Maria Strauss.

Piibel Köögis toimikond

BAKLAŽAANILAEVUKESED 6 inimesele

Vaja läheb 3 baklažaan, 150 gr metsaseeni, 2 sibulat, 400 gr tomateid, 100 gr parmesani, soola, pipart, 1-2 tl värsked ürte, praadimiseks õli.

Valmistamine: Lõika baklažaanid pikuti pooleks, uurista sisu välja ja lõika see väikesteks tükkideks. Haki seened ja sibulad ning prae koos baklažaanitükkidega pannil kuumas õlis. Lisa hakitud tomatid ja kuumuta veel mõni minut. Lisa pool parmesani kogusest ning maitsesta soola, pipra ja ürtidega. Tõsta täidis baklažaanipoolikutesse. Puista peale ülejäänud parmesan.

Küpseta 200kraadises ahjus, kuni baklažaanid on pehmed ja roog lõhnab isuäratavalt.

Allikas: <https://material.svkunga.se/2013/08/Kristen-vegetarisk-kokbok.pdf>

Tõlkis ja kohandas Maria Strauss.

*Baklažaanilaevukesed bulguri
ja värskesalatiga.
Foto: Kristel Engman*

MUUSIKA ÜHENDAB KODULINNAGA

Haapsalu toomkoori lauljaid ja Hesseni liidumaal asuvat Naumburgi ühendavad juba 13 aastat sõprussidemed. Tänu Pille Heckmann-Talvarile ja tema abikaasale Michael Heckmannile, kes on meid korduvalt külla kutsunud, oleme tutvunud sealsete inimestega, kellega koos oleme Michaeli eestvedamisel teinud suurepäraseid muusikaprojekte. Need on olnud emotsionaalsed ja meeldejäävad ajad. Kuna Pille teenistusaeg Naumburgis hakkas lõppema, saime jälle küllakutse – osaleda tema viimasel teenistusel ja seda muusikaga kaunistada. Nii asus meie 11-liikmeline sõpruskond 23. augustil taas Saksamaa poole teele. Tõsi küll, päris viimane teenistus lükkus Pillel siiski edasi 13. septembrile.

Reis oli taas sisutihe. Külastasime Kasselit ja sealset vendade Grimmide muuseumi. Veetsime toreda päeva vägeva ajalooga Marburgi linnas. Imetlesime piirkonna maalilisi vaateid, suursugust Eliisabeti kirikut ja mäeküljele ehitatud ülikoolilinna kaunist arhitektuuri. Grimmide muinasjuttudest kõneleb siin iga tänav. Hunt ja seitse kitsetalle saadavad möödujaid, kes üles linna turuplatsi poole rühivad. Rapuntseli torn asub just Marburgis. Ja lähedalasuva piirkonna tütarlaste riietusse kuulus punane mütsike...

Ja muidugi laulsime, koorijuht Sirje Kaasiku juhatusel – jumalateenistustel Naumburgis ja Ippinghausenis, muusikaõhtul Altendorfis ning Pille ja Michaeli uues kodukohas Sterzhausenis kirikus, Naumburgi eakatekodus, meie vanade sõprade juures külas olles ja uute sõprade juures grilliõhtul. Muusika ühendab inimesi. Tore oli, et Michael saatis meid digiklaveril ja Sirje tütar Katrin tuli Hamburgist kohapeale, et meie laulu viiulimuusikaga kaunistada.

Oleme väga tänulikud peredele, kes avasid meile oma kodude ukseid, korraldasid kõik ühised söömaajad, meid sõidutasid ja meile aega pühendasid. Nad ei väsinud kinnitامast, milline kingitus Pille neile oli, kuidas ta inimesi ühendas ja nende südant puudutas. Just Haapsalust viis Pille Naumburgi adventiküünla süütamise traditsiooni ja jõulurahu kuulutamise – kõik loodavad, et need ilusad tavad jäävad püsima.

Aitäh meeldejääva reisi eest, sõprade eest ja toredate mälestuste eest! Soovime Pillele sisukat pensionipõlve ja loodame, et näeme teda edaspidi Eestis palju sagedamini.

ANU TURU

Pastor Pille Heckmann-Talvari pensionilesaatmise jumalateenistus oli väärikas ja rahvarohke.

Foto: erakogu

Avaldame intervjuu õpetaja Pille Heckmann-Talvariga, kus ta meenutab oma teed Eestist Saksamaale, räägib oma elust-tööst ja mõtiskleb kiriku tuleviku üle. Artikkel ilmus 10. septembril kohalikus ajalehes Die Hessische / Niedersächsische Allgemeine, autor Norbert Müller. Artikli lühendas ja tõlkis Maria Strauss.

NAUMBURGI PASTOR: „MA EI PEA JEESUSE NIMEL JALGPALLI MÄNGIMA”

Pastor Pille Heckmann-Talvar läheb pensionile. Sündinud Eestis, töötas ta enne pastoriks saamist 11 aastat kriminaalpolitseis. Umbes 13 aastat oli ta Naumburgi ja Ippinghauseni, viimastel aastatel ka Altendorfi pastor. Selle kuu lõpus lahkub ta Naumburgist.

Pensionile saatmise jumalateenistus pühapäeval

Pastor Pille Heckmann-Talvari pensionile saatmise jumalateenistus koos dekaan Jan Friedrich Eisenbergiga on pühapäeval, 13. septembril kell 14 Naumburgi kirikus. Sellele järgneb koosviibimine.

Ettekujutus Naumburgist oli tal juba tollal, kui ta ei osanud veel aimatagi, et hakkab kunagi siin kogudusi teenima. Koos oma abikaasaga, kes töötas toona Veckerhageni pastorina, tegi ta väljasõidu Edersee äärde ning tee viis neid läbi Elbe jõe ääres asuva väikelinna. „Issand, kui ilus,” olevat ta hüüatanud, nähes seda kaunis looduses asuvat linnakest. „Siinne loodus on tõesti imeilus,” öhkab ta nüüdki, „hakkan seda taga igatsema.”

Teine mälestus aga on hoopis teistsugune. Kui ta hiljem ametisse asus ja Naumburgi poole sõitis, tabas teda kiiruskaamera. See ei jäänud ka viimaseks korraks.

65aastase Pille Heckmann-Talvari tee Naumburgi on olnud üsna pikk. Ta kasvas üles Eestis ja töötas seal 11 aastat kriminaalpolitseis. Seejärel õppis ta teoloogiat ja filosoofiat ning töötas kooliõpetajana. Alles pärast Nõukogude Liidu lagunemist avanes tal võimalus asuda vaimulikuametisse. Ta oleks hea meelega juba varem pastoriks saanud, tunnistab ta, kuid poliitilised olud seda ei võimaldanud.

2004. aastast alates Saksamaal

Oma hilisemat abikaasat Michael Heckmanni kohtas ta, kui too tuli üheks aastaks pastorina Eestisse tööle. 2004 järgnes Pille talle Saksamaale. Samal ajal kui Michael teenis Veckerhageni kogudust, töötas Pille Heckmann-Talvar Kassel-Wilhelmshöhe Waldorfi koolis hingedidjana. Ta osales ka aktiivselt oma abikaasa koguduse noortetöös ning pidas jutlustajana jumalateenistusi kolmes naaberkoguduses.

Kui tema abikaasa tervislikel põhjustel enne tähtaega pensionile jäi, hakkas naine endale kogudust otsima. „Kuna ma olen ordineeritud, läksin praosti jutule. Ta ütles, et teab kohta, mis mulle sobiks: Naumburg/Ippinghausen.” Naumburg meeldis tõesti Pillele. Siin ta oleks tahtnud töötada küll.

Palju on muutunud

Samale ametikohale kandideeris aga veel kaks inimest. „Tutvustasin end siinsele kogudusele ja mind valitigi.” Esimene tööpäev oli 1. augustil 2013. Öhtul koputas pastoraadi uksele koguduse juhataste liige Ruth Bernhardt ning tõi tervituseks leiba ja soola, meenutab Heckmann-Talvar. Uus pastor oli kindel: siin on mu õige koht. Üks mälestus esimestest nädalatest on tal eriti selgelt meeles: „Päike. Alati paistis päike. Mitte kunagi ei sadanud.” Ja nüüd on möödas 13 aastat nagu linnulennul. Palju on muutunud. Pastoreid on vähem ja nad peavad teenima rohkem kogudusi. Jumalateenistustel käib vähem inimesi. „Mul on tunne, nagu oleks kirikul ellujäämiskursus.”

Kindlaid retsepte tal selle trendi muutmiseks pole. Kuid tal on selge seisukoht. „Ma arvan, et süsteem on õige sellisena, nagu see kogu aeg on olnud. Mul pole midagi uuenduste vastu, aga massiristimine jõe ääres mulle ei ole sobiv.” Kui inimesed seda soovivad, siis olgu peale. „Aga ma ei arva, et see päästab kiriku.” Kiriku tuleviku jaoks on stabiilsus palju olulisem.

„Meie ülesanne on evangeeliumi kuulutamine.” Eestlannast pastorile meeldib klassikaline jumalateenistus. „Ma ei pea igal pool kaasa tegema, ei pea Jeesuse nimel jalgpalli mängima.”

Jõudu igapäevaeluks

Traditsioonide järgimine ei tähenda pastori sõnul automaatselt, et „me pole avatud”. Ta jätkab: „Miks mulle jumalateenistused nii väga meeldivad? Sest seal on tekstid, mis mind kannavad – kui olen leinas, haiget saanud või halvas tujus.” Ideaalis ammutab inimene jumalateenistusest jõudu, et igapäevaelus paremini hakkama saada.

Vaatamata kogu hirmule ja murele kiriku tuleviku pärast või ka selle maailma pärast, mis on antud meile hoolitsemiseks ja hoidmiseks, on ta siiski täis lootust, optimismi ja usaldust. Kirik on sageli näinud rahutuid ja raskeid aegu. „Aga nurgakiviks jääb Jeesus Kristus. Mina suhtun sellesse täiesti rahulikult. Kõik saab korda. Kirik ei kao kuskile.”

Kaks meetrit kokaraamatuid

Tulevikus ei pea ta enam vastutama selle eest, et võimalikult rohkem inimesi kirikuga liituks. Aeg näitab, kui palju ta vabatahtlikuna panustab. Alates 1. oktoobrist elavad Pille Heckmann-Talvar ja tema abikaasa Sterzhausenis Marburgi lähedal. Seal elavad ka nende sõbrad, kes pakkusid neile üürimiseks maja. Kolimine käib juba mõnda aega. Kõik raamatud on uude koju viidud. „Mul on kõik olemas, mida ma pensionipõlveks vajan: väga hea maastikuratas ja maanteeratas, hea objektiiviga kaamera ning kaks meetrit kokaraamatuid”, ütleb taimetoitlasest pastor. Ta kavatseb hakata koeraga sageli jalutamas käima ja palju jalgrattaga sõitma. „Ka Eesti hakkab taas suuremat rolli mängima.”

Mis talle Naumburgist meelde jääb? Inimesed – eriti Naumburgi eakatekodu elanikud, kellega ta juba hüvasti jättis. See oli väga emotsionaalne ja pisararohke. Meelde jäävad ka Naumburgi, Ippinghauseni ja Altendorfi kirikud ning jumalateenistused, mida ta seal kogudusega pidas, samuti oikumeeniline koostöö. Ja taevas. „Mitte kuskil ei ole sellist taevast nagu siin,” ütleb Pille Heckmann-Talvar. Võib-olla ühe erandiga: „Eestis.”

RÄÄKIDES SURMAST, MÕTLEME ELUST

Järgnev artikkel ilmus 23.09.2026 ajalehes Eesti Kirik.

Haapsalu kogudusel on olnud juba aastaid ühine ettevõtmine – teatrikülastus. Selle sügise teatriõhtu oli 6. septembril Tallinnas, kui vaatasime Vanemuise lavastust „Lõpp”. Piret Jaaksi loodud ja minu arvates väga eriline dokumentaallavastus, mille esiettekanne oli juba 20. jaanuaril 2024, põhineb vestlustel hingehoidjate ja surijatega. Soovitan seda lugu kindlasti vaadata.

Esitasin lavastuse autorile etenduse kohta kolm küsimust. Täna Piret Jaaksi põhjalike vastuste eest.

Kuidas tekkis näidendi idee, arusaam, et eesti inimestele on vaja rääkida surmakultuurist?

Piret Jaaks: „Lõpu” algus oli tegelikult väga isiklik. Ühe aasta jooksul suri kaks mulle väga olulist inimest ja nende lahkumine pani mind üsna palju mõtlema surmale, leinale ning küsimusele, kuidas me kaotusega toime tuleme. Surm on ju teema, millest me väga palju ei räägi, kuigi see puudutab lõpuks kõiki.

Koos lavastaja Marta Aliide Jakovskiga tekkis meil soov surmateemat uurima hakata. Meil ei olnud alguses valmis näidendit ega isegi päris kindlat lugu. Meid huvitas pigem küsimus, kuidas me üldse surema õpime ja kas sellist asja on võimalik õppida. Hakkasime vaatama, kuidas inimesed surmast mõtlevad, milliseid rituaale meil on ja milline on inimeste

*Kirjanik Piret Jaaks
Foto: Stina Kase*

kokkupuude surmaga. Mida rohkem uurisime, seda enam sain aru, et tegelikult ei ole see ainult lugu surmast. Pigem on see väga palju lugu elust: kuidas me elame koos teiste inimestega, millised on meie suhted, mida ütleme ja mida jätame ütlemata. Ja kui keegi ära sureb, siis suhted ju ei lõpe päriselt, vaid lihtsalt muutuvad.

Nii hakkaski kujunema Renaata ja tema perekonna lugu. Dokumentaalne materjal ja päris inimeste kogemused põimuvad väljamõeldud looga. Tundus oluline, et me ei teeks üksnes näidendit sellest, mida mina surmast arvan, vaid põimiksime sisse palju hääli ja kogemusi.

Kui tegemist on osaliselt dokumentaalse näidendiga, siis kuidas viisite läbi uurimistööd?

Seetõttu oligi uurimistöö kogu protsessi väga oluline osa. Kohtusime inimestega, kes puutuvad surmaga oma töös või elus väga lähedalt kokku: hingehoidjate, vaimulike, folkloristide ja teiste surma uurivate või surmaga tegelevate inimestega. Rääkisime inimestega, kes olid ise oma elu lõpusirgel.

Mind huvitas väga, mida inimesed päriselt surma juures vajavad. Mind huvitasid üsna praktilised teemad, mitte ainult suured filosoofilised küsimused. Näiteks kuidas rääkida surmast lastega, kas laps peaks matustel osalema, millest tuleks lähedastega enne surma rääkida või mida inimene ise oma äramineku kohta arvab.

Hingehoidjatega vesteldes tuli tugevalt esile, et sageli on inimesel kõige raskem surra siis, kui midagi on jäänud suhetes lahendamata. See pani mind mõtlema, et võib-olla on hea surm mingis mõttes seotud hea eluga. Et see, kuidas me elame ja kuidas me teiste inimestega suhtleme, valmistab meid surmaks ette.

Uurisime rituaale ja seda, kuidas eri kultuurides ja meie oma pärimuses on surmaga toime tulnud. Mind huvitas, mida rituaalid inimesele tähendavad ja miks meil neid üldse vaja on. Näiteks rääkis üks vaimulik, et matusetraditsioon hakkab põletusmatuse laines kaduma. Toimuvad nii-öelda kiirmatused, urn pannakse ruttu auku, kuid nii jääb leinamisprotsess liiga lühikeseks ja see pole meie rahva vaimsele tervisele hea.

Uurimine ei lõppenud intervjuudega, vaid jätkus lavastuse prooviprotsessi ajal. Näitlejad töid kaasa omaenda kogemused ja lood ning need väga isiklikud teemad hakkasid meie ühises ruumis elama.

Mingis mõttes muutus prooviprotsess ise üheks rituaaliks. Me kõik tegelesime koos millegagi, millest tavaliselt võib-olla nii avalikult ei räägita.

Kuidas on publik vastu võtnud teema, mis kindlasti ei kuulu kergete valdkonda?

Vastuvõtt on olnud väga liigutav. Kõige rohkem on mulle korda läinud, et inimesed ei tule pärast etenduse nägemist lihtsalt ütleva, kas neile meeldis või ei meeldinud, vaid hakkavad rääkima omaenda lugusid. Inimesed on kirjutanud kogu meie trupile isiklikke kirju. Mõnikord jäädakse pärast etendust saali. Räägitakse, nutetakse, ollakse vaikuses.

See ongi võib-olla olnud kõige olulisem tagasiside – lavastus on pannud inimesed rääkima. Mõni on öelnud, et pärast etendust tekkis tunne, nagu oleks ta käinud teraapias. Teine on jälle rääkinud sellest, et sai julgust oma lähedastega surma teemadel kõnelda.

Kriitikute tagasiside on olnud väga hea. On esile tõstetud seda, kuidas dokumentaalne materjal ja fiktsionaalne perekonnalugu omavahel kokku saavad ja suurepäraseid näitlejate töid. Mulle on olnud oluline, et kriitikud on märganud lavastuse uurimuslikku tausta – lavastus ei ole lihtsalt üks lugu surmast, vaid selle taga on päris inimeste kogemused ja vestlused.

Meie eesmärk ei olnud teha lavastust, mis kurvastaks või šokeeriks. Pigem tahtsime luua usaldusliku ruumi, kus surmast rääkida. Sest surm tuleb meie kõigi ellu niikuinii. Küsimus on, kas suudame temast rääkida enne, kui ta uksele koputab.

Ja võib-olla kõige ilusam tagasiside ongi olnud see, kui inimene ütleb pärast etendust, et ta läks teatrist ära kuidagi teise tundega ja oskab nüüd rohkem oma elu mõtestada – surmast rääkimine ei võtnud temalt midagi ära, vaid andis hoopis midagi juurde.

Tiit Salumäe

piiskop emeeritus

EHTE TÄNAVA MAJA RENOVEERIMISTÖÖD

Tööd ajaloolise pastoraadihoone renoveerimisel jätkuvad.

Foto: Mart Salumäe

Ajaloolise pastoraadi renoveerimistööd jätkusid septembri teises pooles.

Tänavuste tööde kogumaksumus on 65 000 €. Lisaks Muinsuskaitseameti ja Haapsalu linna toetusele on kogudusel vaja leida projekti kulude katteks veel 10 000 €.

Kes on valmis annetama 2000 €, saab töid teostada omanimelise uksega, 1400 € annetaja saab toetada oma nimelise aknaga. Kes annetab 230 €, saab oma nimega aknaruudu. Ukse, akna ja aknaruudu annetajate nimed jäädvustatakse nimesiltidega

vastava ukse või akna juures.

Annetada saab sularahas koguduse kantsleis või ülekandega koguduse pangakontole: EE811010602003965006 (SEB), EE442200001120274032 (Swedbank), EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS. Selgituseks palume märkida vastavalt summale kas „uks”, „aken”, „aknaruut” või „Ehte 4 toetaja” ning isiku/isikute nimi/nimed või juriidilise isiku nimetus, kelle nimel annetus tehakse.

21. novembril kell 18 on Jaani kirikus pidulik õhtusöök-tuluõhtu Ehte maja remondi toetuseks. Kavas: Huvitava ajalooga pastoraadihoone lugu, muusika, Piibel Köögis road, heategevuslik oksjon. Õhtusöögi osalus: annetus alates 100 eurost inimese. Etteregistreerimine hiljemalt 10. novembril: haapsalu@eelk.ee.

Õnnistust ja rõõmu soovides
Mart Salumäe

KUULAMISOOVITUS

Isa Vello Salo

Foto Vikerraadio kodulehelt

Oktoobris soovitan kuulata saatesarjas „Õöülikool” 2014. a valminud saadet, kus toonane Pirita kloostri preester ja endine Toronto Ülikooli Vana Testamendi professor Vello Salo (1925–2019) räägib: „Olla siin maailmas armastuses eeskujuks nagu Jeesus Kristus on meie kõigi kutsumus”.

Kuulamiseks on link:

<https://jupiter.err.ee/1608165400/oolikool-vello-salo-armust-ja-ei-miskist-muust>

Head kuulamist!
Mart Salumäe

FOTOMEENUTUSI SEPTEMBRIST

10. septembril oli toomkirikus Pärdi päevade kontsert „PÄRT & BACH”. Esinesid Hans Christian Aavik (viilul), Vox Clamantis, dirigent Jaan-Eik Tulve.

Foto: Heino Kahem

12. septembril oli toomkirikus kontsert „Septembrikuu muusika embuses. Ooperihitid, ajatud meloodiad ja armastatud Eesti laulud”. Esinesid tenor Germán Gholami, sopran Lilian Sauvola, trompetivirtuoos Ali Reza (Hispaania) ja kontsertmeister Elina Vassiljeva. Kontserdi ajal valmis jalgadega maaliva kunstniku Tiia Järvpõllu maal usu, lootuse ja armastuse ainetel.

Foto: Heino Kahem

13. septembril algas lastekiriku uus õppeaasta vanavanemate päeva perejumalateenistusega.

Foto: Heino Kahem

19. septembril kogunes hulga inimesi tuulises Puise rannas skulptor Aivar Simsoni 1944. aasta suurpõgenemise mälestusmärgi juurde. Asetati pärjad ning emeriitpiiskop Tiit Salumäe süütas mälestusküünla ja tervitas kokkutulnuid. Ta meenutas, et kuus aastat tagasi oli selle mälestusmärgi avamine ja õnnistamine. Siis puhus nii kõva tuul, et oli isegi raske end paigal hoida, aga kohal oli üle poole tuhande inimese, et mälestada neid, kes siit rannalt põgenesid, vastu tundmatule teele lootusega päästa ennast ja oma lapsed.

Foto: Juhan Hepner

22. septembril oli Jaani kirikus kontsert „Muusikaline tervitus Haapsalust Rendsburgi”, kus Eesti vaimulikku muusikat esitasid organist Kersti Petermann Tallinnast ja koguduse vokaalansambel, dirigent Lia Salumäe. Soololauluga esines Lea Salumäe. Kontsert oli ettevalmistuseks peatsele esinemisele Rendsburgi Püha Maria kirikus. Enne kontserti pakuti kõigile kohvi, teed ja küpsiseid.

Foto: Mart Salumäe

25. septembril oli Jaani kirikus õhtu Soome külalistega. Tõlkis Tiina Võsu. Tervituse ütles emeriitpiiskop Tiit Salumäe ja kõneles lestaadiuslaste äratusliikumise kaasteeline Pekka Kemppainen. Orelit mängis Frida Ingesdatter.

Foto: Heino Kahem

24.–27. septembril oli meie koguduse delegatsioon sõpruskoguduses ja Haapsalu sõpruslinnas Rendsburgis, kus esimesel õhtul kohtusime sealse sõprussuhete töörühmaga.

Foto: pastor Rainer Karstens

Teise päeva hommikul tutvusime Rendsburgi Püha Maria kiriku uhiuue oreliga.

Foto: Signe Saviir

*Oreli puldis ja oreli sees.
Fotod: Andrea Warncke*

Seejärel võtsid meid vanas raekojas vastu Rendsburgi linnapea Janet Sönnichsen ja volikogu esimees Thomas Krabbes, kellele kinkisime Haapsalu 2025. a kultuuriteopreemia saanud kokaraamatu „Piibel Köögis”.

Fotod: Signe Saviir

Järgnes kohtumine sealse kirikuringkonna praosti Dennis Pistoliga, kes väljendas oma imetlust, et kahe koguduse sõprusuhted on püsinud toimivana alates 1989. aastast tänaseni ja et sellest on alguse saanud ka Haapsalu ja Rendsburgi linna kauaaegsed sõprussidemed.

Fotod: Henning Halver ja Andrea Warncke

Õhtul toimus Piibel Köögis Rendsburgi moodi. Kokkamise rõõmus õhin ja toidu nautimine ühendab alati ja loob tugevamad sidemed.

Fotod: Signe Saviir ja Andrea Warncke

Rendsburgi teatrimaja esisel platsil on kaks Haapsalu linna poolt kingitud valget pinki. Kodune oli seal jalgu puhates sooja sügisilma nautida.

Foto: Mart Salumäe

Laupäeva õhtul oli Rendsburgi Püha Maria kirikus orelikontsert, kus Eesti heliloojate muusikat esitasid meiega kaasas olnud organist Kersti Petermann, solist Lea Salumäe ja Haapsalu koguduse vokaalansambel. Kuulajate vaimustus oli südantsoojendav.

Fotod: Mart Salumäe

Pühapäeval pidasime ühise jumalateenistuse ning pärast kokkuvõtvat vestlusringi asusime tänutundega koduteele.

Foto: Andrea Warncke

Foto: Henning Halver

SÜNNIPÄEVAD OKTOOBRIS

2. oktoober	Koit Latik	80
3. oktoober	Ingrid Arro	
	Kristel Saal-Engman	
	Angela Reiser	
4. oktoober	Kaie Jaaniste	
5. oktoober	Lilli Holmberg	5
	Harriet Lämmergas	20
	Martin Evert	
7. oktoober	Helju Elmik-Jõgi	77
	Terje Vasara	
	Krisbert Kaareste	
9. oktoober	Salme Pajunurm	
10. oktoober	Kädi Jõgi	
11. oktoober	Lehti Padu	
	Mark Pavlovski	
12. oktoober	Kirsi Päärsoo	
13. oktoober	Henry Madi	
	Claudia Parbus	15
14. oktoober	Sirje Viiret	80
	Marko Olenko	
	Kairi Jets	
16. oktoober	Ingrid Laasi	
	Marie Helene Vichterpal	
17. oktoober	Endel Jets	79
	Mary-Liis Saareväli	
	Saara Mikli	
18. oktoober	Anu Meitern	
19. oktoober	Uku Emil Engman	15
23. oktoober	Õie Treve	87
	Malle Allmere	86
	Tiina Brock	
	Rebeka Elisabeth Strauss	
24. oktoober	Sädely Saar	
	Gregor Särel	
	Greete Meriloo	
26. oktoober	Eljo Otsmaa	
	Reimo Pöder	
	Britta Meriloo	
29. oktoober	Lia Salumäe	
	Ronald Benni Vunk	
30. oktoober	Hugo Vihmann	
	Rihanna Möll	

**PALJU ÕNNE JA ROHKET ÕNNISTUST
SÜNNIPÄEVALASTELE!**

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS

Kantselei 473 7166, Kooli 6, 90501 Haapsalu
Õpetaja 5346 7922
E-post haapsalu@eelk.ee
Koduleht haapsalu.eelk.ee
Facebook facebook.com/Haapsalukirik
Pangakonto EE811010602003965006 (SEB), EE442200001120274032 (Swedbank),
IBAN EE037700771009920397 (LHV)
EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS
Registrikood 80210533

Koguduse kantselei avatud kolmapäeval ja reedel kell 10–14.

Kohtumine koguduse õpetajaga palume varem kokku leppida.

Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Palume teie abi, et infokirja saaksid võimalikult paljud huvilised. Teatage soovijate e-posti aadressid koguduse kantseleisse. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja ettepanekuid, millest Johannese Sõnumites lugeda soovitakse.

Toomkirik on avatud pühapäeviti kell 10–12.30. Piiskopilinnuse muuseumi kaudu saab kirikut külastada K–P kell 10–18.

Jaani kirik on avatud reedeti kell 9–9.30. Muul ajal on kirikud avatud ettetellimisel.

EELK tegemistest saab lugeda e-kirik.eelk.ee, eelk.ee ja www.eestikirik.ee.

TOIMETUS

Mart Salumäe	mart.salumae@eelk.ee , 5346 7922
Tiit Salumäe	tiit.salumae@eelk.ee
Kristel Engman	engmankristel@gmail.com
Lia Salumäe	salumae.lia@gmail.com
Maria Strauss	mariastrauss@gmx.de
Andra Kirna	andra@kirna.eu
Sirje Jätsa	sirjejatsa2@gmail.com
Anne Vooremaa	annevooremaa933@gmail.com
Heli Tammik	vanakaru11@gmail.com

Koguduse häälekandja ilmub alates septembrist 2008.

Issand, Sina tead, et kõik me soovime maa peale rahu!